

**MAGYAROK és VIKINGEK:
KAPCSOLÓDÁSOK, HÁZASSÁGOK, KÉRDÉSEK ...
HOVÁ TÚNT ÁLMOS FEJEDELEM KIJEV TÖRTÉNETÉBŐL?**

Írta: Friedrich Klára

Rurik viking fejedelem (H.W. Koekkoek)
kb. 820 - 879 (v. 882)

Álmos magyar fejedelem (László Gy.)
819 (v. 820) - 895

F.K.

Tartalom

1. Sárkányhajók népe **2. old.**
2. Rurik, a sólyom **11.**
3. Vikingek az orosz trónon 720 évig **15.**
4. Régi küzdőtársak, hunok, germánok **17.**
5. **Magyar kapcsolatok**
 - 5/1. Kijev magyar építői **20.**
 - 5/2. A régészet és a történettudomány adataiból **20.**
 - 5/3. Hová tűnt Álmos fejedelem Kijev történetéből? **22.**

5/4. Magyar- viking házasságok 31.

5/5. A vikingek emlékezete Magyarországon 36.

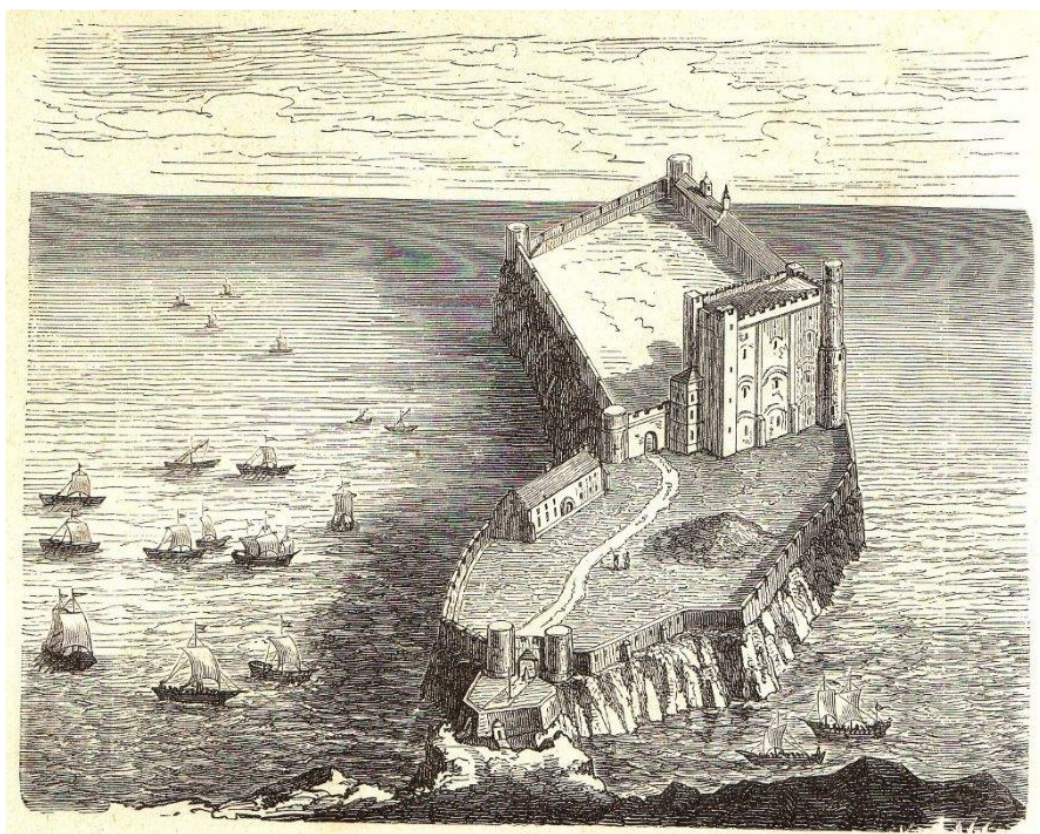
5/6: Összegzés 36.

5/7: Köszönet 37.

5/8: Források 38.

1. Sárkányhajók népe

A történészek a viking kort 800 és 1100 közé helyezik. A vikingek normann származásúak, a szó jelentése Nordmann, azaz északi ember. A germán népcsalád skandináv törzséhez tartoznak.

Normann tengerparti vár (Ribáry – Molnár)

Molnár Antal alapján tömörítve: A normannok a 9, 10. sz.-ban Svédországban, Dániában és Norvégiában királyságokat alapítottak. Akik a királyi hatalom alól szabadulni akartak, vagy nem jutott nekik

családi örökség, és papok sem akartak lenni - kalózkodni kezdtek, idegen országokba jártak. *„Házuk, váruk, földjük, mindenük a hajó...Fejedelmek, a vikingek vezetése alatt kalóz hadjáratokon nyerte harci kiképzését a normann ifjú... Mint kortársaiknál, a jellemre s vitézi tulajdonokra nézve velök sok tekintetben rokon magyaroknál, hadi kalandjaik hű társa a paripa, sírba követte urát, a normann kalózkirályok igen gyakran hajóikkal együtt temetkeztek el.”* (Ribáry – Molnár, 1881/310)

A viking szó eredete vitatott, egyet értek Kovárczy Istvánnal, hogy a „water king”, vizi király szavakból alakult. Varég-eknek, varangoknak is nevezik őket. Egyes források szerint a svéd vikingek a varégek, mivel anyanyelvükön országuk neve Sverige, mások szerint a szlávoktól kapták ezt a nevet.

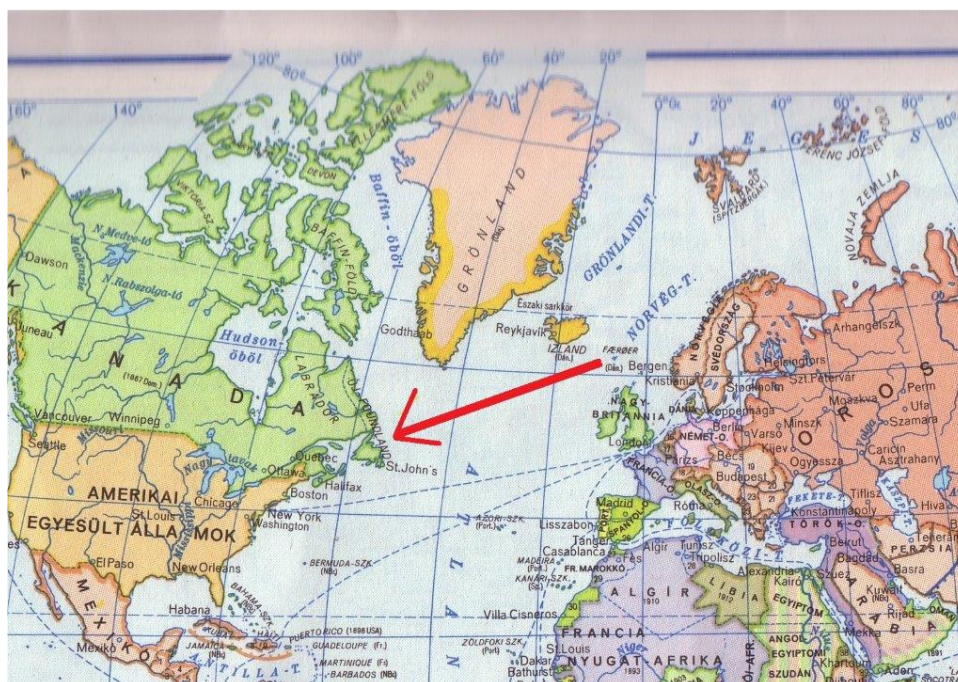
Rollo viking hadvezér alapította 911-ben a Normandiai hercegséget. Utódja Hódító Vilmos normann herceg elfoglalta Anglia trónját és 927-től **227 évig** vikingek ültek az angol trónon.

A normann Hódító Vilmos hadihajója, úton Anglia elfoglalására, 1066. (Dixon)

A vikingek életéről képes tudósítás a Bayeux-i (Franciaország) falikárpit, amely 1070 körül készült, 70 méter hosszú, fél méter széles, gyönyörű, színes alkotás. Fő témája: hogyan foglalták el a normannok Angliát 1066-ban.

Grönlandot egy viking fedezte fel, név szerint Vörös Erik, (Erik Raude) 982 - ben. A grönlandi legendák alapján Amerika felfedezését is a vikingeknek tulajdonítják, nagyjából 500 évvel Kolumbusz 1492-es útja előtt. „E látogatásnak egyik nyoma egy runa írással teli kőszikla” (Ribáry – Molnár, 1881/310)

Amerika felfedezése 992-ben

986-ban egy viking hajós Izlandról Grönlandra akart eljutni, de eltévesztette az irányt és egy teljesen ismeretlen partot pillantott meg. Bár nem szállt partra, felfedezésének hírért elvitte honfitársainak, akik közül Leif Eriksson (Vörös Erik fia, izlandi születésű) viking hajós és felfedező valószínűleg 992-ben elindult, hogy felkutassa az ismeretlen földet.

Magyarok is éltek skandináv területeken a vikingek között, ezt Fehér Mátyás Jenő adata is alátámasztja: A Kaupang nevű, 1950 - ben feltárt viking telepen lovával együtt csónakba temetett ősmagyar vitéz csontvázát találták meg, az oslovi Viking Múzeum gondnoka szerint is. Más viking telepen is előfordult ilyen eset. (1972/64.)

1893-ban a gokstad-i földhalommal fedett viking temetkezés hajójának elkészítették a pontos mását, hogy kipróbálják 910 évvel ezelőtt mennyi idő alatt jutottak el egy ilyen hajóval Amerika felfedezői Norvégiából Vinlandba. A vitorlás hajó kevesebb, mint egy hónap alatt ért célba (Dixon, 1985/125).

A vikingek nem csak nyugatra, hanem minden égtáj felé nagy utazásokat tettek. Pl. 120 hajóval eljutottak a Szajna Párizsig és 3500 kg. ezüstöt kaptak azért, hogy békében elvonuljanak. Vezérhajóikat sárkány fej díszítette, ezért hívták ezeket a gyors vitorlás, egyúttal evezős hajókat a sárkány - dragon - után drakkaroknak.

Szárazföldön néha kereket is szereltek a hajókra (Kételtű jármű, műszaki fejlettség!). Kereskedtek, árut szállítottak, pl. prémeket, bőrt, bőrből készült hajókötelet...

A IX. sz.-ban a Balti tengert róluk nevezték el Varég tengernek.

Novgorod nagy viking kereskedelmi központ volt, amelyet ők Holmgardnak hívtak. Raymond Page jelentős angol viking kutató és runológus írja: *„South of Novgorod the trade route followed the Dnieper, past Kiew to the Black Sea and the heart of Eastern Empire Byzantium as the goal. Not all Vikings came to this great capital to buy and sell. A promising occupation for a young tough was to become a member of the Varangian Guard of the Emperor.”* (Novgorodtól délre a kereskedelmi útvonal követte a Dnyeper folyását, Kijevtől a Fekete tengerig, majd a cél a Keleti Birodalom szíve, Bizánc. Nem minden viking érkezett a nagy fővárosba vásárlási és eladási céllal. Ígéretes elfoglaltság volt egy fiatal kalandor számára, ha a császári Varang Gárda tagja lehetett. (Ford: F.K.)

Molnár Antal írja: *„Csodával határos volt Kelet fővárosának (Bizáncnak) megszabadulása a scythák legvérengzőbb népétől, mint egy tudós bizánczi a támadókat nevezi’* (1881/311). Sajnos Molnár Antal nem nevezi meg a tudós bizáncit, pedig fontos adat, hogy akkoriban volt, aki a szkítákhoz sorolta a normannokat.

Fiatalabb Futhark, dán runák, 16 betűs, használták a viking korban, kb. 800 és 1100 között.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ƒ	u	þ	ǰ	r	k	h	n	i	a	s	t	b	m	l	R
			o												

Fiatalabb Futhark, svéd - norvég pontozott runák, 16 betűs, használták kb. 800 és 1100 között.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
ƒ	u	þ	ǰ	r	k	h	n	i	a	s	t	b	m	l	R
			o												

R. Page - F.K.

Írásuk a közgermán runairás 16 betűs változata volt (R.I.Page)

A viking fennhatóság alá tartozó oroszországi runaírásos emlékekről és megfejtéseikről bővebben írtam a **Hunok, germánok, rovások, runák** c. könyvemben a 115. oldaltól (2020). Például a Varang (viking) Gárda egyik tagja, Halfdan a konstantinápolyi Hagia Sophia székesegyház márvány korlátjába véste nevét runaírással.

Jellemző szokásuk volt a hajós temetkezés. A magas rangúak temetésének céljára külön készítettek egy díszes hajót, amelynek mérete változó volt, de legalább akkora, hogy elférjen az elhunyt és szolgálja, túlvilágra szánt fontos dolgaik, útra való élelemmel, italos hordócskával, ezeken felül még a hajó első részében volt a halott lova is. A hajót néha a part közelében meggyújtották, majd tengerre bocsátották. Más esetekben a hajókat földhalmokkal fedték.

A legpompásabb viking hajósír, az Oseberg hajó Norvégiában, Oslo hajómúzeumában látható. Tölgyfából készült, 22 m. hosszú és 5 m. széles. Két hölgy nyugszik a hajósírban, talán a skandináv Ása királynő udvarhölgyével. A viking nők egyenjogúak voltak.

Oseberg hajó, 9. sz. Oslo, hajómúzeum, Norvégia (P.Dixon)

Amennyiben a viking tengertől távol hunyt el, és nem volt mód temetési hajót készíteni, vagy nem volt vagyonos, akkor hajó alakban kövekkel rakták körül a területet.

Viking sírhelyek (Wikipédia)

Halottaik emlékére emlékköveket, runaköveket is állítottak, ezek közül leghíresebb a Rök-i rúnakő. Raymond Page több megható feliratú emlékkövet ismertet könyvében. A Thorsteinn nevű viking a Kijevi Rusz-ban halt meg és Skandináviában élő családja egy hatásos emlékművet készített számára, méltatva egy versbe szedett runafelirattal. Ebből egy részlet:

*„He died in battle, east in Russia
Leader of the guard, best of landsman...”*

(Csatában halt meg, keleten, Oroszthonban,
a gárda vezetője, a legjobb földesúr...) ford: F.K.

Viking szülők állították két fiuknak a köv. feliratú emlékkövet:

„One died in the west, the other in the east”

(Egyikük nyugaton, másikuk keleten halt meg)

Tegnér Ézsaiás svéd költő és egyetemi tanár (1782-1846) *Vikinga balk* (Viking hajós törvény) fejezetcímmel közöl néhányat a versbe foglalt szabályokból. A vikingek kegyetlen híre ellenére egyik szabályuk így szól:

*„S békét, aki eseng, ha már fegyvere nincs,
többé nem lehet ellened az,
Ég szülé a sóhajt, szánd meg a halaványt;
nem-mel nem felel itt csak a gaz.”*

Gyakran ábrázolják a viking hajókat piros fehér függőleges csíkos vitorlával. Hasonlít az Árpád-sávós zászlóra, ami viszont vízszintes csíkozású. Pl. Mogyoródi csata – Képes Krónika.

A magyar „*kalandozások*” néven elhíresült, nagyjából 860 és 970 közötti időszakkal kapcsolatban sokat emlegetik a „*Magyarok nyilaitól ments meg uram minket*” bizonytalan eredetű fohászt. Valószínűleg nem a magyarokkal, hanem a normannokkal volt kapcsolatban eredetileg, ugyanis a Ribáry-Molnár kötetben az olvasható, hogy a német nép a viking korban ezt imádkozta a templomokban: „*A furore normannorum libera nos Domine!*” azaz: Szabadíts meg uram a normannok dühétől! (1881/331). Nem vagyok biztos benne egyébként, hogy a német nép latinul imádkozott.

„A vikingek történetét az ellenségeik írták” – ez a már említett Raymond Page véleménye. Ugyanez jellemző sajnos, kevés kivételtől eltekintve a mi 1867 után írt történelmünkre is.

2. Rurik, a sólyom

A vikingek történelmileg legjelentősebb tette, hogy ők alapították a IX. században az orosz államot. Nyesztor a kijevi barlangkolostor szerzetese volt, őskrónikája, a *Régmúlt idők elbeszélése* (Poveszty vremennih let) szerint **858**-ban a szlávok elűzik az őket főként prémekkel és bőrökkel adóztató vikingeket. Ugyanakkor a kazárok is sanyargatják a szlávokat, a vikingek és a kazárok között felosztott adózó területek vannak. Négy év múlva, **862**-ben azonban a szlávok már visszahívják a vikingeket, mert kíméletesebb adószedők, mint a kazárok. Továbbá a szláv követség arra is kéri a vikingeket hogy szervezzék meg a folyamatos beharcok miatt együttműködésre képtelen törzseiket, vagyis segítsenek az szláv állam megalapításában.

Szláv követség Rurik-nál (Ribáry – Molnár)

A Nyesztor krónika a kijevi barlangkolostor XI. századi feljegyzései alapján a XII. század elején készült és kb. 850-től 1110 - ig tartalmazza az eseményeket. Ezért Kijevi Krónikának is nevezik. Eredetije nem maradt fenn, több forrásból állították össze újból, t.k. a XIV. századi Lavrentyij évkönyvből. Magyarul a Balassi Kiadó adta ki, 2015-ben.

A szláv követek hívására Skandináviából, a Rusz nemzetségből származó három testvér indult el: Rurik, Szineusz és Truvor a kíséretükkel együtt. Először a Sztáraja Ladoga (Régi Ladoga) területre érkeztek, a Ladoga tó közelébe, a Volhov folyó partjára, itt fontos kereskedelmi központ volt. A legendák alapján több, Ladogában található halmot a Rusz fejedelmek temetkezési helyének tartanak. Rurik később délebbre, Novgorodba költözött.

A három testvér 862-től az egymással ellentétben álló szláv népeket erős törzsszövetséggé szervezte. Felszabadították őket a kazár uralom és adófizetés alól. A törzsszövetséget (ekkor még nem állam), Kijevi Rusz néven említik egyes történészek. Ez nem teljesen pontos, mert akkor még a viking - varég központ nem Kijevben, hanem Novgorodban volt. A három testvér közül Rurik a legidősebb, a törzsszövetség vezetője és Novgorod fejedelme lesz.

Tehát Rurik normann (viking, varég, varang) vezér és testvérei a **Rusz** törzsből az orosz birodalom megalapítói. A Rusz nemzetség nevéből ered Oroszország neve. Ugyancsak innen ered a ruszinok, rutének elnevezése, többek között a Képes Krónika és Petrus Ransanus a Kijevi Rusz-t Ruthenia-ként említi.

Rurik feltételezhetően **820**-ban született, **862**-től uralkodott és **879**-ben, vagy 882-ben halt meg. Székhelye Novgorodban volt. Felépítette a Holmgard erődítményt a mai Novgorod mellett.

Rurik népszerű uralkodó volt, brakteátát, nyakban viselhető érmet is készítettek nevével, runaírással.

Arany nyakérem Rurik fejedelemről, rajta balról-jobbra haladó runaírással a neve. (Wolanski, 1846) Wikipédia

Neve még svédországi, Uppland tartományi templom falában is fennmaradt, kőbe vésve, runaírással. Ez azonban bizonytalan, mert a templomra rákeresve, a svéd nyelvű Wikipédia nem ír a feliratról, az orosz nyelvű Wikipédia viszont képet is mutat róla.

Bizonytalan eredetű felirat Rurik nevével (Wikipédia)

Néhány kutató szerint Rurik nem is létezett, hanem kitalált, legendai személy. Az ilyen törekvések kizárólag a szlávoknak szeretnék tulajdonítani az államalapítás dicsőségét.

Viktor Dracsuk orosz írástörténész mutatja be a „Rurik fiak jelei”-ként ismert és kutatott tamga, azaz nemzetségjel csoportot. A Kijevi Fejedelemségből származó ólompecséteken, fegyvereken, harcosok övén, fémpénzeken, dísz tárgyakon gyakran előfordulnak. Bolszunovszkij orosz kutató betűknek tartja őket (Dracsuk, 1983/164, 165).

A Rurik család nemzetségjelei közül négy (Dracsuk) Wikipédia

A jeleket betűkön kívül magyarázzák még zsákmányára zuhanó sólyomnak és három ágú szigonynak is. A sólyom változat képviselői ennek alapján azt feltételezik, hogy a Rurik név sólymot jelent.

Nagyon megörültem ennek, mert akkor rokona a mi *ráró* szavunknak, amely Ballagi Mór szerint a sólymok közé tartozó ragadozó madár, a halászsólyom neve (1873).

A zuhanó sólyom Wikipédiás képe egyébként a Sztáraja Ladoga (Régi Ladoga) település címere, a legendák szerint Rurik először ide érkezett, mielőtt Novgorodba költözött.

Ha megfigyeljük a tamgákat, látjuk, hogy nem teljesen egyformák, mindegyik eltér egy apró részletben, tehát a Rurik nemzetség arra méltó tagjainak egyedi, de mégis közös tamgája volt. E jelek továbbélését mutatja, hogy ezekből alakult Ukrajna címere.

Bakay Kornél írja: „...A tamgák kétségtelenül a genetikai rokonság jelzői, tehát nem keverendők össze a tulajdonjegyekkel... a tamgákat nem csak a korai időkben használták. Tolsztovsz felismerte a Rurik dinasztia tamgáit ...nyilván megvoltak a hún, az avar s a magyar fejedelmek tamgái is” (2005/111, 112).

Rurik utódai eredetileg germán nyelvűek voltak, de elszlávosodtak. Pl. a Rurik-ot követő uralkodó, Oleg eredeti neve: Helgi. Rurik fiának, Igor - nak eredeti neve: Ingvar.

Feltűnt a Rurikida uralkodók listájában, hogy sokuk neve végződött „szláv”-val, ami elég furcsa normann-viking eredetüket tekintve. Azt feltételezem, hogy ez a szláv anyától született gyermekek megkülönböztetése volt. Ezt néha nehéz visszafejteni. Pl. Igor felesége, Rurik menyé szláv származású volt, házasságkötéskor az Olga nevet kapta, melynek germán eredetije a Helga. Olga valódi nevét nem is tudjuk, mert Pszkov-ban, vagy Izborszkban, ahonnan származik, Prekrászának hívták, ennek jelentése „szép”, ami valószínűleg nem név, hanem jelző. Olga néven lett fejedelemasszony és kereszténységre térítő tevékenységéért Bizáncban szentté avatták, ekkor viszont a Helena nevet kapta. Szláv származását alátámasztja az is, hogy fiát, Rurik unokáját Szvjatoszlávnak nevezték el.

3. Vikingek az orosz trónon 720 évig.

A vikingek kapcsolatai, házasságai a Skandináviában élő rokonokkal fokozatosan ritkultak. „Lassankint felbomlik összeköttetésük a skandináv ős hazával, amidőn Rurik dédunokája Valdimár (Vlagyimir) alatt felvették a kereszténységet, már egy néppé valának összeolvadva a szlávokkal”. Erre az összeolvadásra a szláv elem számbeli nagy túlsúlya volt jellemző, a vékony vezető réteg tagjai azonban továbbra is a normann-vikingekből, azaz varégekből kerültek ki (Ribáry-Molnár alapján, 1881/313).

965-ben Rurik unokája, **I. Szvjatoszláv** nagyfejedelem, novgorodi

herceg, a három fia között felosztotta országát. Legidősebb fiának, Jaropolknak, akinek a mi Taksony fejedelmünknek lánya volt az édesanyja, Kijev-et adta. Oleg nevű fiának a drevljánok (keleti szlávok) földjét. Másik anyától (aki eredetileg anyja kulcsárnője volt), származó fiának, Vlagyimirnak pedig Novgorod-ot.

978-ban, apjuk halála után Vlagyimir egyeduralomra tört, megtámadta és megölte féltestvérét, Jaropolk-ot, Taksony unokáját, aki pedig jogosan kapta Kijevet, mivel az a magyaroké volt, 100-130 évvel azelőtt, Ügyek és Álmos idejében. Jaropolk szerelmét, Rognyedát Vlagyimir magához kényszerítette feleségül. Novgorodból Kijevbe költözött, ez lett a főváros, az ország neve pedig **Kijevi Rusz**.

Vlagyimir **980**-ban még pogányként öt pogány bálványt állított fel (az arany bajszerű Perun-t, továbbá, Horsz-ot, Dazsbog-ot, Szimargla-t és Mocos-t) a kijevi várhegyen. **988**-ban azonban, amikor felvette a bizánci kereszténységet, a bálványokat szétvágatta, az arany bajszerű Perun bálványt lófarokhoz köttette, levontatta a lejtőn, bottal verette, a Dnyeperbe dobatta. Azokat, akik még siratták Perunt, megfenyegette. Népét a Dnyeper partra kirendelte, megkeresztelte, megtérítette (Nyesztor, 72, 94). A viking - szláv törzsszövetség ekkor vált keresztény állammá. Ezért halála után, 1015-ben Bizáncban szentté avatták Vlagyimirt, annak ellenére, hogy korábban emberáldozatot mutatott be és megölte féltestvérét.

Bakay Kornél írja: *„Az ezredévvvel ezelőtti „Rusz” lényegében a kijevi és novgorodi egyesített fejedelemségek területét jelentette. Az első fejedelmek sorra igázták le a szláv törzseket: a drevljánokat, a szeverjánokat, a radimicsokat, a vjaticsokat, s így a 11. századra a kijevi Oroszország területe a Kárpátoktól az Oka folyóig, illetőleg az Észak-Kaukázusig terjedt. A hatalmi érdekek ütközése miatt gyakran nézett egymással farkasszem az orosz és a bizánci sereg és hajóhad. Az oroszok azonban kelet felé is terjeszkedtek. 964-ben megdöntötték a korábban igen jelentős hatalmú kazár kaganátust, hadat viseltek a nomád besenyők ellen, akik ekkortájt Bizánc szövetségesei voltak. Magát a kijevi fejedelmet, Szvjatoszlávot is besenyők ölték meg” (1981/10.)*

Rurik nemzetsége **720** éven keresztül fennmaradt, innen származtak az orosz uralkodók, a cárok. A Rurik család utolsó sarja, I. Fjodor (Fedor) cár **1598**-ban hunyt el. Utána Borisz Godunov, majd 1613-ban a Romanov-ok következtek. Mások szerint Vaszilij orosz cár volt az utolsó rurikida, 1610-ben.

4. Régi küzdőtársak: hunok – germánok

Mivel a normannok (vikingek, varégek) germán eredetűek, néhány gondolat erejéig lépünk vissza kb. négyszáz évet az időben a hun

korba. A többnyire jó kapcsolatra bőségesen hoztam példát a *Hunok, germánok, rovások, runák* c. könyvemben. Itt ezekből csak egy „elfogulatlan” történetírót idézek, a gót Jordanest: Catalaunum-nál 451-ben „*ott volt a gepidák igen híres királya, Ardaricus és megszámlálhatatlan menetszlopa is, akik az Attila iránt rendíthetetlen hűségük miatt, annak megfontolásából voltak jelen. Ugyanis Attila éleslátóan, alaposan mérlegelve, őt és Valamert, az osztrogót királyt minden további királynál jobban tisztelte*” (199. rész).

A hunok és germánok között házasságok is előfordultak, Balambér hun király, Attila dédapja Venetharius osztrogót király unokáját vette feleségül. Attila három germán hölgygel is összeházasodott, a harmadik sajnos vesztét okozta.

Feltételezésem szerint Roga hun király nevére vezethető vissza Rurik viking fejedelem neve, továbbá a mai osztrák területen a hun korban létező Rugiland és a norvég területen lévő Rogaland település is az ő személyéhez kapcsolható.

Roga, Attila nagybátyja 434-ben hunyt el. Hazai és külföldi forrásokban fennmaradt névváltozatai arról tanúskodnak, hogy nemzetközileg elismert uralkodó volt. A *Roga hun király* c. könyvemben külön fejezetben foglalkoztam ezekkel a névváltozatokkal, pl. az általam forrásként használt szerzők műveiben a következőket találtam: Rua, Rhuas, Ruga, Rugila, Roga, Rohas, Rhoilas, Roas, Ruas, Ruha, Róv, Rhoá, Reuva, Rova, Reva, Roka, Rof, Roff, Rov, Roua, Rú, Rowa, Reuwa, Rewa, Roilas, Rugo, Rouas, Röt, Richa, Rok, Roa, Roila, Roe, Hroar, Reuwila, Ruf, Rugha, Rugas... És ennél több településnév, földrajzi név kapcsolható személyéhez a Kárpát-medencében és környékén (2009/62).

Bóna István írja a *Hunok és nagykirályaik* c. könyvében (1993): Ruga nevét „*néma G-vel őrizte meg az északi germán is: Roe, Hroar...*” Ehhez nagyon hasonló Rurik nevének két skandináv alakja: Hroekr, Hrøerekr.

Rurik nevének néhány további változata: Rorik, Riurik, Ryurik, Rourig. A Rusz nemzetség görög formája: Rhos. 'Rosz' folyónév is van ezen a területen.

Roga nevéhez való kapcsolódást valószínűsíti olyan normann - viking személyek neve, mint a Nyesztor krónikában szereplő Rogvolod fejedelem és leánya Rognyeda, továbbá Ruald és Ruar. Halics közelében van egy Rogozhin nevű terület is. Roga és Rurik névhasználatára egyaránt jellemző az U-O hangváltás: Ruga-Roga, Rurik-Rorik.

Roga nevéhez köthető szerintem Szent Imre egyik rangja, tisztsége is. Hóman Bálint történész, egyetemi tanár 1930-ban írt megemlékezése tartalmazza azt az adatot, hogy a Hildesheimi Évkönyvek írója Imrét *dux Ruizorum*-nak nevezi. Hóman szerint a Ruizorum az 1030-ban újra magyar uralom alá került Lajta-Fischa folyók közötti területet, a régi Rugilandot jelenti, ennek hercege, vezetője lett Imre. A rugiak egy germán néptörzs volt, az V., VI. sz.-ban, akik feltételezésem szerint tiszteletből vették fel Roga (Ruga) nevét és innen ered a Rugiland területnév is.

Bálint Csaba régész szerint azonban ebben az adatban a *dux* a királyi testőrség vezetőjét jelenti, a *Ruizorum* pedig a ruszokat (varégeket, varangokat) (2012-2013/10).

Nem ritkaság egy uralkodó nevének hosszú évszázadokon át való megőrzése a történelmi események által más és más területekre sodort nemzetségeknél. Meggyőzően bizonyította pl. Attila hun nagykirály nevének fennmaradását a brit Etheling dinasztiában Dr. Somos Zsuzsanna, többek között az *Attila nagykirály, a négy világtáj ura és hunjai* című könyvében. Ebben említi azt is, hogy I. András király felesége és édesanyja is varég – rusz hercegnő volt (2020/32-37).

De térjünk vissza a IX., X. századba!

5. Magyar kapcsolatok

5/1. Kijev magyar építői

A Nyesztor krónikában szó esik Kij, Scsek és Horiv nevű polján (keleti szláv) földesurakról, vár építőkről, sőt Kijev városát is ők építették idősebb testvérük, Kij tiszteletére. George Vernadsky orosz-amerikai történész (1887-1973) és Padányi Viktor történész szerint a három építész nem szláv, hanem magyar volt és eredetileg Keve, Csák és Geréb volt a nevük. Padányi az építkezés befejezését 840-re teszi (1956, 1989/325).

Fehér Mátyás Jenő történész szerint a három építő avar volt így Kijev avar – magyar alapítású (1972/5-15).

Bár önhibámon kívül nem vagyok sem történész, sem régész, csak olvasó, gondolkodó magyar tanárember, de az a véleményem, hogy ezen a területen is, mint Eurázsia nagy részén, korábbi szkíta-hun fennhatóságról, műveltségről beszélhetünk. Ezek a műveltség átadók pedig nem tűntek el a semmiben, így egészen természetes, hogy az építészet, a táj alakítás területén is a szkíták-hunok utódai, a magyarok gazdagították a normann-viking-varég irányítás előtt ezt a vidéket. Tehát nem lehetetlen, hogy valóban a Keve, Csák és Geréb nevű magyaroknak köszönhetőek Kijev első épületei.

A kijevin és a novgorodin kívül jelentős fejedelemség, hercegség volt még a halicsi és a volhíni. Mindkettőbe vittek magyar királynőt feleségül a viking-rusz fejedelmek, mint majd később látjuk. Mátyás király Halics és Volhínia (Lodoméria) uralkodója is volt.

5/2. A régészet és a történettudomány adataiból

László Gyula írja: „...a X. században találunk északi, viking kapcsolatokat hazánk régészetében.” (1974/180.)

Győrffy György *István király és műve* c. könyvében írja, hogy Szent

István király testőrségében a német lovagok mellett varégek is szolgáltak. (1977/313.)

Ugyanebben a könyvben olvashatjuk, hogy Taksony fejedelem határvédő segédnépei közé tartoztak a skandináv-varég *kölpények* (1977/64). Jelentőségüket több helynév, víznév is mutatja.

Anonymus szerint a vitéz Botond atyját is Kölpénynek hívták (41, 53, 56. rész).

Szent István kardjáról a Magyar Katolikus Lexikonból, tömörítve: 1000 körül készült Gotlandban (Svéd sziget) vagy Jütlandban (Dán sziget). Markolatának gombja és ellenzője csontból van, az ellenzőn állatalakos, szalagmintás faragvány. A prágai Szt. Vid-székesegyház kincstárában őrzik, ennek 1335-ben készült leltárában nevezik Szent István kardjának. IV. Béla leánya, Anna hercegnő vitte magával atyja halálakor a királyi kincstárból.

Szent István kardja (László Gyula: Árpád népe)

Szent István kard
Gotland → Prága

10. századi viking kardok
Dybeck - Svédország

Székesfehérvár
Kovács L.

Hankó Ildikó antropológus írja: (Magyar Demokrata, 2020/ 34.) „Ez az a kard, amellyel 997-ben az ifjú Istvánt övezték fel, midőn a Koppány elleni viadalra készült. Ez a kard lehet az, melyet Gizella királyné kísérete, a német lovagok hoztak a fejedelemnek”. Valóban külföldi gyártmány lehet, mert magyar kardkovács Koppány ellen nem készített volna kardot. (F.K.)

Bálint Csaba régész *IX-XI. századi magyar-skandináv kapcsolatok régészeti nyomai* c. tanulmányából tömörítve (elérhetőség a szakirodalomban):

A régészeti leletek alapján először Fettich Nándor mutatta ki, hogy létezett kereskedelmi kapcsolat a magyarok és a kelet-európai vikingek között. Szintén Fettich Nándor alapján Fodor István a magyarokhoz köthető tarsolydíszek Kelet-Európai elterjedései alapján arra következtet, hogy a kialakuló kijevi állam varég és szláv előkelői a magyaroktól vették át a tarsolydíszítés szokásait és közvetítették északra. Szerinte a vereteket magyar mesterek készíthették. Süvegcsúcsok, sisakok, kengyelek, kétélű kardok mutatnak hasonlóságot. A budapesti lándzsa Gotlandon készülhetett a XI. század első felében.

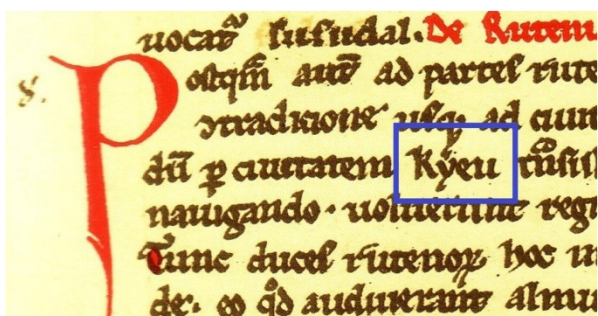
5/3. Hová tűnt Álmos fejedelem Kijev történetéből?

A viking –magyar kapcsolatokat is tárgyaló művek többségéből legjobban azt hiányolom, hogy Álmos kijevi fejedelemségéről egyáltalán nem, vagy alig esik szó. Padányi Viktor történész és néhány tudós társa pótolják műveikben ezt a hiányosságot, tőlük idézek néhány részletet.

Padányi Viktor alapján: **Álmos fejedelem** (819 vagy 820 - 895) Dentu-Magyariában, a Megyer törzs által alapított Dnyeper parti városok egyikében, Zaporogban töltötte gyermekkorát. (Napjainkban ez a terület Ukrajna része). Majd szülei, Ügyek és Emese 400 km-el

feljebb költöztek a Dnyeper folyó mentén és kőből készült erőd építésébe kezdtek Kijevben 820 táján. Ezt a munkát már Álmos fejezte be, aki Kijev fejedelme lett, valamint megszervezte az akkori világ legkorszerűbb kardgyártását és a magyarok hazatérését a kárpát-medencei őshazába. A kijevi kard a 9. század második felére már keresett világkereskedelmi cikk lett. Kijev neve Padányi szerint a Keve, azaz kő szóból származik. Szerintem ezt alátámasztja Anonymus gesztájában a Kijev szó írásmódja, *Kyeu*, amely azért alakult így, mert a latin ábécében nincs **Ő** betű és csak így tudták leírni a **KŐ** szót. (A magyar rovásírásban minden hangunkra volt és van betű, így az **Ő**-re is.)

Benkő Emőke székely nyelvész személyes közlése: „*Anonymus KYEU szóalakja összezseng a háromszéki KILYÉN nevével is. Talán visszamegy a szkíta időkre.*”

A Kijev szó írása, Anonymus, 8. rész

10 év kijevi jelenlét után, 850 táján Álmosnak vissza kellett térnie Zaporogba, talán mert Ügyek elhunyt. Askoldot és Dir-t bízta meg távozása idejére Kijev vezetésével. Askold és Dir személye talányos. A Nyesztor krónika szerint ők Rurik harcosai, bojárok, de nem Rurik nemzetségéből és Kijevben uralkodtak. Padányi George Vernadsky orosz – amerikai történész nyomán írja, hogy ők nem Kijev uralkodói, hanem Álmos ispánjai. Az ispán szó a Czuczor-Fogarasi szótár szerint uradalmi tiszt, felügyelő, vagy vármegyék főnökei. Bakay Kornél szerint: „*Az ispán a közrend felügyelője, a törvények*

végrehajtója...Az ispán fegyveres erejével biztosítja a közrendet és bíráskodik is” (1981/115).

Időközben Rurik Novgorodban elhunyt, de halála előtt fiát, Igor és a novgorodi fejedelemséget a nemzetségéből való Oleg nevű személyre bízta. 882-ben Oleg cselvetéssel megöli Askoldot és Dir-t. „...és felvitték [tetemüket] a hegyre, és eltemették: Aszkoldot a hegyen, amelyet most Ugorszkojének neveznek, ahol most Olma udvarháza (Olmin dvor) van, e sir fölé emeltette Olma Szent Miklós templomát; Dir sirja pedig a Szent Irén templom mögött van” (Nyesztor Krónika, 12. sz., 2015/33).

Vikingek (varégek) Kijevben a Nyesztor krónika és más művek alapján

Kb. **820**: Rurik születése.
858: A szlávok elűzik az adót szedő vikingeket.
862: A szlávok visszahívják a vikingeket.
862-879: Rurik novgorodi fejedelemsége.
879 vagy **882**: Rurik halála
882 - 912: Oleg (Helgi) uralkodik Kijevben(?)
 Rokon vagy hadvezér?
877: Rurik fia, Igor születése. **912-945**: Igor uralkodása Kijevben.

Magyarok Kijevben Padányi Viktor alapján

kb. **790**: Ügyek születése, Zaporog, Dentumagytaria
819: Ügyek házassága (Anonymus)
819 vagy **820**: Álmos születése.
838-839: Ügyek családjával Kijevben, várépítés.
850-ig Álmos fejedelemként Kijevben.
850: Álmos Zaporogba, talán Ügyek elhunyt.
 Álmos Askold-ot és Dir-t bízta meg kijevi ügyeivel (Kik ők?)
850-858: Kazár adószedés Kijevben.
 Askoldot és Dir-t Oleg megöli (Olmin dvor)
859: Álmos ismét fejedelemként Kijevben.
 (Kijevi csata? Anonymus: 8.)
888. Árpád avar küldöttséget fogad Kijevben.
895. Álmos halála Erdélyben (Képes Krónika)

Összeállította: Friedrich K.

A történészek egy része szerint az *Olmin dvor* kifejezés az Ugorszkoje (magyar) hegyen Álmos fejedelem udvarházát, palotáját jelenti, más részük tagadja ezt. Az igazság valószínűleg az, amit Fettich Nándor régésztől megtudunk: „A szovjet történelemszemlélet kizárólagos előnyben részesítette a szlávok államalkotó képességét, még a

hamisításoktól sem riadtak vissza, amelyeknek az előzményei már sűrűn szerepelnek a múlt századbeli orosz tudományos irodalomban. Például Kijev X. századi térképein az orosz krónikákban említett "Ugorszkoje" (Magyar hely!) területen álló " Álmos palotája" "OLGIN dvor" -ként, vagyis "Oleg palotája"-ként szerepel. Az ősi orosz krónikákban ezzel szemben "OLMIN dvor" áll, ami ÓLMA =ÁLMOS alapon "ÁLMOS palotája-ként értelmezhető. A szovjet régészeti irodalomban hivatalos irányzattá lett a magyarság szerepének teljes kikapcsolása a kievi állam alakulásnak problémaköréből" (1972/66).
Fettichnél magyar hely és nem magyar hegy.

Ez az idézet is rávilágít arra, hogy a legkiválóbb magyar régészek egyikét, Fettich Nándort miért fosztották meg a kommunisták 1945 előtti Tudományos Akadémiai levelező tagságától és segédmunkásként, majd bádoggjáték készítőként kellett eltartania családját. Egyébként véleménye szerint Álmos fejedelmet a zempléni földvár közelében lévő Szélmalomdombon temették el. (Kanyó F. 2017. 09. 13)

https://index.hu/tudomany/tortenelem/2017/09/13/szlovak_regeszek_talaltak_meg_almos_sirjat_fettich_nandor/

A zempléni vezéri
sír csészéje, talán
Álmos fejedelemé volt.

(László Gy: Árpád népe)

Askold és Dir megölése után Oleg uralkodik Kijevben a Nyesztor krónika szerint. Padányi szerint viszont Oleg „kalózcsapat vezetője, norvég vagy dán condottieri”, aki nem uralkodója lett Kijevnek,

hanem ispánja Álmosnak. (1989/353.) Hozzáteszem: az ispán nem birtokos, nem uralkodó, hanem alkalmazott, tehát eszerint Oleg Álmos alkalmazottja volt.

Álmos kijevi fejedelemségét nem említi a Nyesztor krónika ...	
Főként a Nyesztor krónikából 862-879: Rurik Novgorodban uralkodik. Askold és Dir a két harcosa, nem családtagok. 863-882: Askold és Dir Kijevben uralkodik. 879: Rurik halála előtt a nemzetségéből való Olegre bízza fiát, Igort. 882: Oleg Kijevben megöli Askoldot és Dir-t. 882-912-ig Oleg fejedelem Kijevben.	G.Vernadsky, Götz L., Padányi V. alapján 838-850: Álmos Kijevben fejedelem. 850-858: Álmos Zaporogban tartózkodik. 859: Álmos ismét Kijevben fejedelemként, Askold és Dir az ispánjai, alkalmazottai. 882: Askold és Dir halála után Oleg nem fejedelem Kijevben, hanem Álmos alkalmazottja, ispánja. 888. Árpád avar küldöttséget fogad Kijevben.

Összeállította: Friedrich Klára

Továbbá Padányi Anonymusra hivatkozva azt írja, hogy Árpád 888-ban avar követeket fogad Kijevben (1989/353). Sajnos ezt a részt Anonymusnál nem találtam. Pedig fontos lenne, mint krónikás bizonyíték arra, hogy 882-től nem Oleg, hanem továbbra is Álmos vagy Árpád volt Kijev fejedelme.

Götz László ugyancsak Vernadsky nyomán írja, hogy a 840-es vagy 850-es évektől kezdve Kijevben Álmos uralkodott. Ugyanis az Oleg által megölt Askold és Dir holttestét a Nyesztor Krónika szerint Olma palotájába vitték, arra a dombra, amelynek Ugorszkoje a neve. Olma pedig nem más, mint Álmos (Götz, 1994, I. /231).

Götz László Fettich Nándor régészre is hivatkozik, aki megállapította, hogy a honfoglaláskori, jellegzetesen magyar tarsolylemezek közül sok a kijevi állam területéről került elő. Ez arra vall, hogy itt is éltek magyarok. A normannok és a magyarok között a viszony békés volt, számos varég velük jött a Kárpát-medencébe. *„E körülmények mind arra mutatnak, hogy a kijevi állam a 9. században magyar fennhatóság alatt állt, sőt keletebbre, Szaltovo környékén is a magyarok uralkodtak”* - idézi Fettichet Götz László. Ugyanerre a következtetésre jutottak Zakharov és Arendt szovjet régészek is, akik megállapítják, hogy a magyarok a Dnyeper alsó és középső folyásánál is a helyzet urai voltak (Götz, 1994, I. /231, 232).

Götz László kifejti, hogy *„az első népileg és nyelvileg valóban szlávnak nevezhető politikai képletek csak az avarok birodalmának bukása (9. sz. eleje) és a dunai bolgár hatalom hanyatlása (10. sz. közepe) után* jelentek meg a történelem színpadán, de többnyire még akkor sem önállóan, ...hanem nyugaton **jórészt avar eredetű vezetőrétegek irányítása alatt**, délen bizánci függésben, keleten pedig hódító normann-varég uralkodó osztályok vezetésével - Novgorodban és később - **a magyarok elvonulása után** – Kijevben a Rurikok, Lengyelországban a Piasztok (szintén valószínűleg normann eredetű) családjainak és ezek normann katonai kíséretének uralma alatt.” (Götz, 1994/II. 599)

Dümmerth Dezső szintén Vernadskyra hivatkozva írja: *„...G. Vernadsky azt tételezi fel, hogy 860 után Álmos Kijev fejedelme is volt.”* (1987/20).

Fehér Mátyás Jenő írja: *„Fettich logikus értelmezése szerint a magyarság összessége nem hagyta el a vasipari központokat, hanem továbbra is, ha új "módival" is, de folytatta addigi mesterségét és **magában Kijevben kimutatható a magyarság továbbélése még a 13. század elejéig is**”* (1972/46).

Font Márta történész: „*It seems to me that Oleg must have led the Varangian Rus, down from Novgorod settled in Kiev and begun engaging in military activities in the area between Kiev and the black sea after the Hungarian tribal confederation had completely vacated the Etelköz - that is to say the Hungarians' departure in 896...*” (2021/103): (Úgy tűnik számomra, hogy Oleg az után hagyta el a Varang Rusz-t , költözött Novgorodból Kijevbe és kezdett katonai tevékenységbe Kijev és a Fekete tenger között, **miután** a magyar törzsszövetség teljesen kiürítette Etelközt...896-ban...Ford: F.K.)

Ugyancsak a magyarok meghatározó és uralkodó helyzetét bizonyítja a köv. mondat, amelyet George Vernadsky orosz – amerikai történésztől olvastam (1944/26) : „...about 858 a band of their warriors succeeded in reaching Kiev and in establishing themselves there **under an agreement with the Magyars.**” 858 körül egy csapatnak a harcosaik közül (t.i. Rurikék harcosai közül) sikerült elérni Kijevet és letelepedtek ott **a magyarokkal való megegyezés alapján.** (Ford: F.K.)

Bakay Kornél jogosan utasítja el Kristó Gyula véleményét, aki a magyar fejedelemségről, mint kazár alávetésben élő bábállamról, Levediről, Álmosról, mint kazár bábfejedelmekről ír.
„...megállapításai teljes egészében rosszindulatú feltételezések, minden történeti alap nélkül” (Bakay, 1998/68)

A zempléni vezéri
sír övveretei.
Talán Álmos
fejedelem
viselte az övet...
(László Gy: Árpád népe)

Felmerült bennem a kérdés, ha George Vernadsky, Padányi Viktor, Fehér Mátyás Jenő, Dümmerth Dezső, Fettich Nándor, Götz László szerint Álmos és családja, udvarnépe, jelentős szerepet játszott Kijevben, akkor miért hiányzik Álmos a Nyesztor Krónikából, amely nagyjából 250 évvel később, ugyanabban a városban íródott? Feltételezésem szerint egyrészt igyekeztek a pogány idők emlékeit elhalványítani, másrészt a műveltséget átadó magyarságot tudatosan jelentékteleníteni a szláv jelentőség növelése érdekében, de a fő ok mégis Könyves Kálmán királyunk 2. házassága lehet.

Könyves Kálmán (1074-1116) 2. házasságát is normann-viking hölgygel kötötte, ezúttal azonban nem nyugatról, hanem a Kijevi Ruszból. **Eufémia**, II. Vlagyimir (Monomah, 1053-1125) kijevi nagyfejedelem lánya volt (+1139). Molnár Antal írja, hogy *„Bánatot hozott Kálmán fejére, sok bajnak lett forrásává e házasság. Viselős állapotban érkezett az orosz fejedelemnő királyi férjének karjai közé. Kálmán visszaküldte s Borics, kinek az eltaszított nő életet adott, kalandor trónkövetelővé nőtt fel.”* (Ribáry – Molnár, 1881/653)

Kálmán azonban még lovagiasnak is mondható ebben az ügyben. Ha Eufémiával ez a „műveltnek” fényezett Nyugaton, például VIII. Henrik udvarában esik meg, bizonyára fej nélkül érkezett volna vissza a szülői házba.

Nem tudjuk pontosan mi történhetett, az is lehet, hogy Eufémia nem akart áttérni a bizánci kereszténységről a rómaiakra. (Kálmán egyúttal katolikus főpap is volt, nagyváradi és egri püspök.) Borics (Borisz) tehát Kijevben született meg, a magyar krónikák mint törvénytelen utódot említik, Kálmán pedig soha nem ismerte el fiának. Ellenben II. Joannész bizánci császár támogatta Boricsot trónigényében és egy bizánci hercegnőt adott hozzá feleségül. Borics lengyel, német és francia segítséget is kért és kapott a magyar trón megszerzéséhez,

de nem járt sikerrel. Egyik fiát Kalamanosznak nevezte, kitartott amellett, hogy Könyves Kálmán az apja. Eufémia kolostorban hunyt el, 1139-ben.

Feltételezésem szerint ez a balul sikerült házasság okozta, hogy a magyar jelenlét és Álmos fejedelem kimaradt a Nyesztor és a későbbi orosz krónikákból. Ugyanis Eufémia apja, Kálmán apósa, II. Vlagyimir (Monomah) uralkodott Kijevben a krónika keletkezésének idejében 1113-tól 1125-ig. Az 1113-ban elkészült Nyesztor krónikát kétszer átírták: 1116-ban, és 1118-ban, mind a kétszer II. Vlagyimir (Monomah) alatt. Feltételezésem szerint a vérig sértett após, aki ráadásul attól is elesett, hogy unokája Borics, Magyarország királya legyen, vetette ki visszamenőleg a magyarokkal kapcsolatos eseményeket és Álmos fejedelemségét a krónikából.

Egy táblázatot készítettem az áttekinthetőség kedvéért.

A magyarok és Álmos fejedelem mellőzésének lehetséges oka	
Könyves Kálmán: 1074-1116 uralk: 1095-1116 2. házassága: 1112 Kijevi Eufémia: ?-1139 Kálmán hazaküldi a (mástól?) várandós Eufémiát: 1112 Borics (Borisz): 1113-1154 a törvénytelen (?) utód	II. Vlagyimir (Monomah) kijevi nagyfejedelem: 1053-1125 uralk: 1113-1125 Lánya: Kijevi Eufémia: ?-1139 Nyesztor kijevi kónikaíró: + 1114 Nyesztor krónika elkészült: 1113 átdolgozták: 1116 és 1118 - ban a sértett após uralkodása alatt
Összeállította: Friedrich K.	

5/4. Magyar- viking házasságok

A magyar királyok és a normann Rurik fejedelmi ház közötti házassági kapcsolatokat **Font Márta** pécsi történész, egyetemi tanár dolgozta fel legalaposabban: „Az Árpád-ház házasságkötései között első helyen a Rurik-dinasztia szerepel, 15 házassággal.”

Tanulmányának elérhetősége a szakirodalomban.

Az Árpád - ház normann - viking házassági kapcsolatai	
Árpád 895-907	(Könyves) Kálmán 1095-1116 2 x lánya
Zsolt 907-947	II. István 1116-1131
Fajsz 947-955	II. (Vak) Béla 1131-1141
Taksony 955-972 lány	II. Géza 1141-1162
Géza 972-997	III. István 1162-1172
I. (Szent) István 1000-1038	II. László ellenkirály 1162-1163
Vazul herceg (Mihály fia)	IV. István ellenkirály 1163-1165
Péter 1038-1041	III. Béla 1172-1196
Aba Sámuel 1041-1044	Imre 1196-1204
Péter másodszer 1044-1046	III. László (kiskorú) 1204-1205
I. András 1046-1060	II. András 1205-1235
I. Béla 1060-1063 lány	András herceg (II. Endre fia)
Salamon 1063-1074	IV. Béla 1235-1270 2 lány
I. Géza 1074-1077	V. István 1270-1272
I. (Szent) László 1077-1095 lány	IV. (Kun) László 1272-1290
Álmos herceg (I. Géza fia)	III. András 1290-1301

Dümmerth Dezső, Font Márta és lexikonok alapján összeállította: Friedrich Klára

1. Taksony fejedelem (931-973) leánya, akinek nevét sajnos nem tudjuk, feleségül ment **Szvjatoszlavhoz**, a Kijevi Rusz fejedeleméhez, Rurik viking fejedelem unokájához. Két fiuk született, Jaropolk és Oleg. (Ez az adat Font Márta 2012-es cikkében olvasható, a 2021-ben megjelent angol nyelvű könyvben már nincs).

Joachim novgorodi püspökről szóló tanulmányban találtam az adatot, hogy Szvjatoszlav apósa az ugorok hercege. Ebben az időben Taksony volt a magyar fejedelem, tehát ez az adat is alátámasztja, hogy az ő lányáról van szó.

Szvjatoszlav-nak 2. házassága is volt, ebből született Vlagyimir (Volodimir). Róla említettem fentebb, hogy Kijev birtoklásáért megölte Jaropolk-ot, Taksony unokáját, majd szentté avatták, mivel a szlávokat a bizánci kereszténységre térítette.

2. Vazul herceg * (Vászoly, 990-1037) a viking **Predszlávát** (vagy Premiszláva – Dümmerth családfájában) vette el. Predszláva apja, tehát Vazul apósa az előzőekben említett Volodimir nagyfejedelem, a későbbi szent Vlagyimir.

*Ebben az írásban nem térek ki Vazul - Szár László - Kopasz László – Tar Zerind, Koppány személyére vonatkozó bizonytalanságokra és ellentmondásokra, mert csak a források ismertetése hosszabb lenne, mint ez az egész tanulmány.

Miután Vazult merénylettel vádolták meg és megcsonkították (hogy Szent István után ne ő lehessen a köv. király), fiai, András, Béla és Levente Cseh és Lengyelországba, majd Kijevbe menekültek a viking rokonokhoz.

3. I. András (Endre, 1015-1060) Kijevben vette fel a bizánci kereszténységet. Bölcs Jaroszlav (979-1054) és Ingegard svéd hercegnő lányát, **Anasztáziát** vette feleségül. Házasságukból született Salamon király, aki tehát Bölcs Jaroszláv unokája.

Tihanyban szobor is készült a királyi párról. Ugyanitt Anasztázia a Kijevi Ruszból hozatott kőből monostort építtetett. Más források szerint ezek az Oroszkő elnevezésű remetelakások voltak, a kijevi barlangkolostor mintájára, a bizánci keresztény szerzetesek számára. Anasztázia igyekezett fia, Salamon uralkodását német segítséggel támogatni. Ennek érdekében sok magyar kincset áldozott fel, például

Nordheimi Ottó bajor hercegnek ajándékozta az Attila kardot, amely a német-római császári koronázási ékszerek egyik darabja lett.

4. I. Béla király (1016-1063) **Ilona** nevű lányát feleségül adta **Rurik Rosztyiszlavics** halicsi fejedelemhez Bölcs Jaroszlav unokájához.

5. Szent László (1040-1095) ismeretlen nevű **lányát Jaroszlav** volhíniai fejedelem (+1106) vette feleségül.

6. Álmos herceg (1075-1127) Könyves Kálmán öccse, feleségül vette II. Szvjatopolk (1050-1113) kijevi nagyfejedelem lányát, **Predslávát**.

7. Könyves Kálmán (1074-1116) első házasságát szicíliai normann hercegnővel, **Hauteville-i Felíciával kötötte**. Ő az Hauteville és nem a Rurik házból származott.

8. Könyves Kálmán második, rosszul sikerült házasságáról **Eufémiával**, II. Vlagyimir kijevi nagyfejedelem lányával a **29.** oldalon olvashattunk.

9. Könyves Kálmán (1074-1116) első, normann házasságából született **Zsófia** nevű lányát a Rosztyiszlav-ágból származó I. **Volodimirko** (Vlagyimir) (+ 1153) halicsi fejedelem vette feleségül.

10. II. István (1101-1131) Könyves Kálmán első, normann házasságából született fia a sajnálatosan rövid életű Árpád-házi királyok közé tartozik. Első felesége **Capuai Krisztina** normann hercegnő volt, a capuai Robert herceg lánya.

11. II. Géza (1130-1162) 1146-ban feleségül vette I. Nagy Misztyiszlav (1125–1132) nagyfejedelem és egy svéd hercegnő lányát **Eufrozínát (Fruzsínát)**, ahogyan a régi lexikonok írják).

12. III. István (1162-1172) Jaroszláv halicsi fejedelem lányával, **Jaroszlavnával** lépett jegyességre, azonban ezt a kapcsolatot megszakította. Kristó Gyula – Makk Ferenc könyve szerint ez a

döntés nyugati kapcsolatok szilárdítását szolgálta, ugyanis utána 1166-ban házasságra lépett II. Henrik osztrák herceg lányával, Ágnessel (1988/204).

Dümmerth Dezső írja, hogy III. István „hazaküldte” a halicsi hercegnőt, aki ezek szerint már itt tartózkodott Magyarországon (1977/347).

Bánhegyi Ferenc írja az *Árpád-házi királynék* c. világhálós tanulmányában, hogy Jaroszlavna 1150-ben született, s 16 évesen már III. István jegyese volt, de vagy a jegyesség, vagy a már közben megkötött házasság felbomlott. (Elérhetőség a Szakirodalomban)

13. András herceg (1210-1234) II. András (Endre) fia, Misztyiszláv Udaloj novgorodi fejedelem **lányát** vette feleségül. Később el szeretett volna válni, de a pápa nem járult hozzá.

14. IV. Béla (1206-1270) **Anna** nevű lányának férje **III. Rosztyiszlav** kijevi nagyfejedelem, aki 1239-ben a tatárok elől IV.

Béla udvarába menekült, itt szövődött szerelem közöttük. Anna 1270-ben, apja IV. Béla halála után a királyi kincstárral együtt Prágába, Kunigunda nevű lányának férjéhez, II. Ottokár cseh királyhoz menekült. Ottokár a hosszas tárgyalások ellenére sem szolgáltatta vissza a királyi kincseket, közöttük számos ereklyét, így István király kardját sem. Jelenleg a Szent Vid székesegyházban van.

15. IV. Béla **Konstancia** nevű lánya Danyiil halicsi fejedelem, később király fiához, **Leó** vagy Lev herceghez ment férjhez.

16. Font Márta történész *The Kings of the House of Árpád and the Rurikid Princes* c. könyvében találtam az adatot, hogy **Anjou Károly Róbert** (1288-1342) első felesége **Rurik házból származó halicsi hercegnő volt** (Font M., 2021/123-124). Kristó Gyula tanulmányára hivatkozik, amelynek elérhetősége a szakirodalomban található.

Anjou Károly Róbert leány ágon Árpád-házi, mert nagyanyja, Mária V. István és Kun Erzsébet lánya.

Nem csak a fejedelmek, a királyok, hanem a nemesek között is előfordultak magyar-viking házasságok. A halicsi Szugyiszlav bojár leányát a Füle nevű soproni ispán, királyi asztalnokmester és bán vette feleségül (Font M., 2017/44.)

További magyar – viking, varég házasságra utal, hogy **Botond** magyar vitéz (X. sz.) atyját Kölpénynek hívták Anonymus szerint. Mint fentebb írtam a kölpények skandináv-varég származásúak. Botond édesanyja eszerint egy varég vitézzel kötött házasságot.

Árpád - ház	Kb. 950 és 1270 között	Rurik - ház		
1. Taksony fejedelem ismeretlen nevű lányának férje	Szvjatoszláv	kijevi nagyfejedelem, Rurik unokája		
2. Vazul herceg felesége	Predszláva (Premiszláva)	I. Volodimir kijevi nagyfejedelem lánya		
3. I. András (Vazul fia) felesége	Anasztázia	Bölcs Jaroszlav kijevi nagyfejedelem lánya		
4. I. Béla király (Vazul fia) Ilona nevű lányának férje	Rurik Rosztyiszlavics	halicsi fejedelem		
5. Szent László ismeretlen nevű lányának férje	Jaroszlav	volhíniai fejedelem		
6. Álmos herceg (I. Géza király fia) felesége	Predszláva	Szvjatopolk kijevi nagyfejedelem lánya		
7. Könyves Kálmán 1. felesége	Szicíliai Felicia	normann hercegnő	Nem Rurik, hanem Hauteville ház	
8. Könyves Kálmán 2. felesége	Eufémia	Vlagyimir Monomach kijevi nagyfejedelem lánya		
9. Könyves Kálmán Zsófia nevű lányának férje (1. házasságából)	Volodimirko	halicsi fejedelem		
10. II. István (Könyves Kálmán 1. házasságából)	Capuai Krisztina	normann hercegnő	Nem Rurik, hanem Capuai Ház	
11. II. Géza király felesége	Eufrozina, I. Nagy	Misztyiszláv kijevi nagyfejedelem lánya		
12. III. István jegyese vagy felesége	Jaroszlavna, I. Jaroszláv,	halicsi herceg lánya		
13. András herceg (II. Endre fia) felesége	Misztyiszláv Udaloj	novgorodi fejedelem lánya		
14. IV. Béla Anna nevű lányának férje	Rosztyiszláv	novgorodi fejedelem		
15. IV. Béla Konstancia nevű lányának férje	Leó	halicsi herceg		
16. Károly Róbert	Anjou - ház	első felesége	Mária halicsi hercegnő	Font Márta, Dümmerth Dezső, Bánhegyi Ferenc, lexikonok alapján összeállította: Friedrich Klára

5/5. A vikingek emlékezete Magyarországon

Anonymus - részlet a 10. rész fordításából: „...az oroszok közül szintén sokan Álmos vezérhez csatlakoztak, vele együtt Pannoniába jöttek, és maradékuk különböző helyeken egészen a mai napig Magyarországon lakik...”

Anonymus azonban úgy írja: „*multi de ruthenis almo duci adherentes*” tehát pontosabb így: a rutének, ruszok közül szintén sokan Álmos vezérhez csatlakoztak.

A Rusz nemzetségből és a Kijevi Rusz – ből származók letelepedésének emlékét településnevek is őrzik. Fényes Elek és Vályi András földrajztudósok gyűjteményéből néhány: **Ruszka:** Zemplén megye, **Rusz:** Zemplén megye, **Ruszkócz:** Ung megye, **Göncz – Ruszka:** Abaúj megye, **Ruszinócz:** Krassó vármegye, stb. **Kölpény:** A Czuczor-Fogarasi szótárban Erdélyi falu Maros – székben. Bács-Bodrog vármegyében és Szerém vármegyében is található Kölpény helységnév (Wikipédia).

Hagyományőrzők is szerveznek a vikingekkel kapcsolatos korismereti találkozót, ilyenek a „**Magyarok és vikingek Szent István udvarában**” elnevezésű színvonalas rendezvények Szigethalmon. Több száz korhű viseletbe öltözött résztvevő elevenít meg egy X-XI. századi települést, ispáni várral, kikötővel, faluval és haditáborral. Itt meg is tekinthetők:

<https://www.youtube.com/watch?v=LSAFnjBluZ0>

https://www.youtube.com/watch?v=kt_TKYOro1I

5/6. Összegzés

A vikingek (normannok, varégek, ruszok) történelmileg legjelentősebb tette, hogy szláv kérésre ők szervezték meg a szláv törzs-szövetséget a IX. században, majd a kereszténységre való áttérítés után, a X.-XI. században az orosz államot.

A normannokkal, főként a Rusz-földi vikingekkel a magyarok

viszonya általában jónak mondható, ezt a házasságok többsége bizonyítja. A kazárok és a bizánciak féken tartása közös politikai érdekük volt.

Kijevben a IX. században Álmos volt fejedelem, Novgorodban Rurik, majd Oleg. Bár a Nyesztor és egyéb átírt krónikákban ez nem mutatkozik, de Álmos kijevi fejedelemsége, hazatérést szervező munkája, a kijevi kovácsipar működése háborítatlannak tűnik. Ebből a szempontból azonban tisztázandó még az Anonymus által dicsőségesnek leírt kijevi csata (8. rész), továbbá Oleg és az Askold és Dir nevű személyek szerepe. Kijevi Ruszról azonban csak a magyarok elvonulása, 895 után beszélhetünk, addig Novgorod volt a Rusz központ és a normann – viking fejedelmek székhelye.

Fontos lenne azt is végigkövetni, hogy a tanulmányban ismertetett házasságok alapján mely magyar utódokban csörgedezik viking vér.

Ehhez a tanulmányhoz még több kiegészítést tervezek.

Záró gondolat **Bakay Kornéltól**: „...a sokszor ellentmondó, helyenként zavaros adatok rendezése nem könnyű feladat, azonban a kutatás nem jutna előbbre ésszerű feltevések nélkül.” (1981/48.)

5/7. Köszönet

Köszönöm Szőke István Atillának (Kerecsenfészek, 2021) és Bárdosi Ferencnek (Attila Hotel, 2022), hogy lehetőséget biztosítottak előadás tartására erről a témáról.

Végül köszönöm szüleimnek az **1945 előtt** megjelent könyveket és férjem, Szakács Gábor édesanyjának, Erzsikének Ribáry Ferenc tanár és történész köteteit, amelyekből sok igaz magyar ismeretet meríthettem.

2020-2022.

Szakács Gáborral közös honlapunk: www.rovasirasforrai.hu

5/8: Források:

A magyar honfoglalás kútfői (MTA, 1900, Nap Kiadó, 1995)

Anonymus: Gesta Hungarorum (Magyar Helikon, 1977)

Bakay Kornél: A magyar államalapítás (Gondolat Kiadó, 1981)

Bakay Kornél: Őstörténetünk régészeti forrásai II., III. (Miskolci Bölcsész Egyesület, 1998, 2005)

Bálint Csaba: IX-XI. századi magyar-skandináv kapcsolatok régészeti nyomai (2012-2013)

https://www.academia.edu/3465360/IX_XI_sz%C3%A1zadi_magyar_skandin%C3%A1v_kapcsolatok_r%C3%A9g%C3%A9szeti_nyomai_szemin%C3%A1riumi_dolgozat

Bánhegyi Ferenc: Öt perc történelem, Árpád-házi királynék I., II.

<https://2022plusz.hu/2021/09/24/ot-perc-tortenelem-20-arpad-hazi-kiralynek-1/>

<https://2022plusz.hu/2021/10/03/ot-perc-tortenelem-21-arpad-hazi-kiralynek-2/>

Botos László: Hazatérés (Magna Lingua, 1996)

Botos Margaret: Horse –archers and head hunters: The Fearsome Warriors of the east and the West (Magyarságtudományi Füzetek, Kisenciklopédia, 28.)

Brondsted, Johannes: Vikingek (Corvina Kiadó, 1983)

Dixon, Philip: Britek, frankok, vikingek (Helikon Kiadó, 1985)

Dracsuk, Viktor: Évezredek útján (Móra Könyvkiadó – Kárpáti Kiadó, 1983)

Dümmerth Dezső: Árpádok nyomában (Panoráma Kiadó, 1977)

Dümmerth Dezső: Álmos az áldozat (Panoráma Kiadó, 1986)

Dümmerth Dezső: Emese álma-virrasztó génius (Ifjúsági Lap és Könyvkiadó, 1987)

Fehér Mátyás Jenő: Viking kapcsolataink a 6-9. századokban (In: Magyar Történelmi Szemle (Hungarian Historical Review – Buenos Aires, 1972)

Fettich Nándor: A kievi magyar fémművességről...(In: Magyar Történelmi Szemle (Hungarian Historical Review – Buenos Aires, 1972)

Font Márta: A Kijevi Rusz hercegnője a magyar történelemben (Hromada, Magyarországi Ukrán Kult. Egyesület lapja, 2012)
http://hromada.hu/2012/nom_117/tortenelem/hercegno.html

Font Márta: A halicsi magyar uralmat támogató elit (Világtörténet, MTA folyóirat, 2017/1. szám. 33. old.)
http://real-j.mtak.hu/10874/1/vilagtortenet_2017_1.pdf

Font Márta: The Kings of the House of Árpád and the Rurikid Princes (Eötvös Loránd Research Network, 2021)

Friedrich Klára: Roga hun király (2009)

Friedrich Klára: Hunok, germánok, rovások, runák (2020)

Götz László: Keleten kél a nap I.- II. (Püski Kiadó, 1994)

Győrffy György: István király és műve (Gondolat Kiadó, 1977)

Hóman Bálint: Szent Imre (Magyar Szemle, IX. kötet, 1930/július)

Kanyó Ferenc: Régészhaború Álmos állítólagos sírja miatt (Index, 2017/09/13)

Képes Krónika (Európa Könyvkiadó, 1986)

Kézai Simon: Gesta Hungarorum (Kézai Simon Magyar krónikája címen: Magyar Ház Kiadó, 1999)

Kovács László: Előkelő rusz vitéz egy székesfehérvári sírban
http://acta.bibl.u-szeged.hu/65191/1/1995_kelet_es_nyugat_kozott_291-308.pdf

Kovárczy István: A magyar-normann kapcsolatokról

<https://magyarmegmaradasert.hu/kiletunk/tortenelmunk/item/4839-z>

Kristó Gyula: Orosz hercegnő volt-e Károly Róbert első felesége?

http://acta.bibl.u-szeged.hu/40620/1/aetas_1994_001_194-199.pdf

Kristó Gyula: Az első magyar királynék (História, 2000/1.)

Kristó Gyula – Makk Ferenc: Az Árpád-házi uralkodók (IPM Könyvtár, 1988)

László Gyula: Vértesszőlőstől Pusztaszerig (Gondolat Kiadó, 1974)

László Gyula: Árpád népe (Helikon Kiadó, 1986)

Magyar Katolikus Lexikon: <http://lexikon.katolikus.hu/>

Magyar Történelmi Szemle - Fettich Nándor emlékszám (Hungarian Historical Review, Buenos Aires, 1971. dec.)

Nyesztor krónika (*Poveszty vremennih let* - Régmúlt idők elbeszélése, 12. sz.) Magyarul: Balassi Kiadó, 2015. http://publicatio.bibl.u-szeged.hu/6261/1/MOK_30_nyomda_beliv.pdf

Padányi Viktor: Dentumagyararia (1956, Veszprém - Turul, 1989)

Page, Raymond Ian: Runes (The British Museum Press, 1987)

Radics Géza: Eredetünk és őshazánk (2002, Eredeti kiadás: 1988)

Radványi Béla: Koppány herceg és Szár László (In: Kelet Kapuja, 2021. okt. dec.)

Ransanus, Petrus: A magyarok történetének rövid foglalata (Európa Könyvkiadó, 1985)

Ribáry Ferenc: Világtörténelem – Molnár Antal: A középkor története (1881)

Rudgley, Richard: Barbárok (Gold Book Kiadó, 2002)

Somos Zsuzsanna: Attila nagykirály, a négy világtáj ura és hunjai (Püski Kiadó, 2020)

Szakács Gábor: 70 év, 70 írás (2021)

Szöllősi Antal: Norvégiai magyarok (2011)

http://ungerska.se/index.php?option=com_content&view=article&id=79:norvegiai-magyarok&catid=87:norvegia&Itemid=119

Tegnér Ézsaiás: A Frithiof monda (Ford: Győry Vilmos, Kiadó: Lampel-Wodianer, 1871)

Vernadsky, George: A History of Russia (New Haven, Yale University, 1944)

Lexikonok, Wikipédia

Álmos fejedelem